

Kristofer Lehmkuhl Forelesning 2003

«Norge
er et lite land i verden»
– om Norgesbildet

av
Knut Vollebæk
Ambassadør

Kristofer Lehmkuhl Forelesning
Norges Handelshøyskole

Bergen 26. september 2003

ISSN 0452-7208

Statsråd

KRISTOFER LEHMKUHL

(1855–1949)

var en utrettelig forkjemper for Norges Handelshøyskole. Kanskje mer enn noen annen har han æren av at NHH ble opprettet, og helt til sin død fulgte han virksomheten med en aldri sviktende interesse. Han er derfor med rette blitt kalt «Høyskolens far».

Norges Handelshøyskole har villet hedre Kristofer Lehmkuhls minne ved å knytte hans navn til en årlig forelesning for studenter, faglig stab og inviterte gjester.

Forelesningen holdes så nært som mulig opptil Kristofer Lehmkuhls fødselsdag den 26. september.

«Norge er et lite land i verden», sa daværende statsminister Korvald og påkalte smilet hos sine tilhørere. Senere er denne uttalelsen brukt og misbrukt om igjen og om igjen. Spesielt oppsiktsvekkende er den ikke. Den er faktisk sann. Norge er et lite land, og enten vi liker det eller ikke befinner vi oss i verden.

Det norske selvbildet kan nok av og til gi inntrykk av at vi ikke helt har forstått vår begrensning. Det var neppe Lars Korvalds problem. Han er en beskjeden mann. Kanskje var det en KrF-politikers erkjennelse at vi må forholde oss til denne verden når vi driver politikk, som noen syntes var interessant. Eller kanskje det rett og slett var et smil over en selvfølgelighet.

Nå er det ikke uvanlig at politikere kommer med selvfølgeligheter. Jeg taler av egen erfaring. Men det å se på Norge og vår plass i verden kan og bør være noe langt mer enn en selvfølgelighet og bør foretas med jevne mellomrom for å lære både om våre begrensninger og muligheter. Begge deler kan være utfordrende nok.

I disse dager er det 30 år siden jeg begynte å få lønn for å være opptatt av Norges plass i verden. Da jeg ble spurt om å holde årets Lehmkuhl-forelesning, syntes jeg det kunne være på sin plass å gjøre opp en slags status, som jeg håper også kan være av interesse for mine tilhørere.

Kjære rektor og kullkamerat. Det er få forespørsler som har smigret meg mer, men som samtidig har gjort meg mer nervøs. Bare navnet Lehmkuhl-forelesning kan få meg til å svette. Når folk spør meg om min utdanning, pleier jeg å svare at jeg har tittel av siviløkonom, men nok er mer sivil enn økonom. Og så skynder jeg meg å si noe om mine statsvitenskaplige studier slik at folk ikke skal fortsette å spørre om økonomi.

Med latin-gresk artium og ingen stor interesse for forskjellen mellom debet og kredit, var det nok en misforståelse at jeg begynte på NHH. Men jeg angrer ikke. Og jeg håper jo at jeg ikke har gjort skam på min gamle skole, tross alt. Men det var valgfagene i økonomisk historie og spansk som reddet både min studieinteresse og snittkarakter, er jeg redd. Jeg vil gjerne benytte anledningen til å fremføre en hyllest til min historielærer, professor Rafto. Vi kom aldri igjennom pensum i hans forelesninger fordi det var så mye dagsaktuelt å snakke om. Men hva gjorde vel manglende pensumgjennomgang når han skapte slik interesse for faget at vi knapt kunne vente med å studere videre på egenhånd for å få satt de store begivenheter i sammenheng. Det kan være på sin plass også å takke tidligere pater og nå jusprofessor emeritus Edvard Vogt som lot et par av oss studenter levere inn en oppgave om ungdommens moralske holdning i Bergen på 70-tallet. Det var vel en slags sosiologi, og det forårsaket store overskrifter i daværende

Bergens Arbeiderblad (før Alf Hildrum hadde begynt i Arbeiderpressen). Det førte såvidt jeg har forstått også til en viss oppvask i lærerkollegiet og strammere retningslinjer for hva man kan velge som emner for sine oppgaver ved Handelshøyskolen. Men da hadde jeg allerede fått levert inn og godkjent min oppgave. Takk.

Til tross for all min tilkortkommenhet, er jeg NHH svært takknemlig. Jeg traff min kone i Bergen, og skolen gav meg en utdanning som gjorde at jeg kom inn i utenriktjenesten. Handelshøyskolen gav meg også et nyttig grunnlag for det arbeidet jeg senere har gjort som diplomat og politiker. For begge yrkesgrupper kan det være nyttig å forstå litt økonomi. Dessuten fikk jeg med på kjøpet et analyseapparat som jeg har benyttet meg av for å håndtere ulike diplomatiske utfordringer.

Men at en middelmådig NHH-student som jeg, skulle bli spurt om å holde Lehmkuhlforelesning, det hadde jeg ikke trodd. Emnet kunne ikke bli altfor økonomisk, som dere forstår. Heller ikke altfor politisk. Som embedsmann med et par politiske stunt, er jeg opptatt av å holde rollene fra hverandre. Men Norges omdømme og plass i verden er jeg betalt for å være opptatt av og engasjert i. I følge Lov om utenriktjenesten og Utenriksinstruksen er ambassadørens hovedoppgave å ivareta Norges interesser ute. Men dette engasjementet er ikke lenger forbeholdt norske diplomater. Norsk næringsliv og kulturliv har også engasjert seg i dette arbeidet ut fra sine ståsteder og interesser. Jeg vil tro at alle vi som er samlet her i dag, er opptatt og engasjert av Norges plass i verden enten det er økonomisk, politisk eller kulturelt. Dessuten er det et område hvor det er lov å synse. Det gir vidunderlige muligheter og gjorde at valg av emne ikke ble så vanskelig.

At Norge er et lite land i verden, opplevde jeg tidlig i livet. Jeg er oppvokst i en liten bygd ved Randsfjorden. Som ti-åring var jeg opptatt av at også jeg hadde en plass i verden når jeg førte opp Fall p.å., Søndre Land, Valdresbanen, Norge, Verden, som min adresse når jeg skrev brev til kjente og ukjente statsledere. Når svarene kom, og de kom faktisk både fra konger og statsministre, hadde de droppet «Verden» på konvoluttene. Men for meg var det alltid en viss tilfredsstillelse i å se Fall stasjon og Norge skrevet på konvolutter med frimerker fra alle verdens land. Da var jeg del av en større sammenheng.

Som 19-åring kom jeg til Paris for å studere og opplevde at Norge absolutt ikke stod på det franske kartet. Norge var ukjent og uinteressant for de fleste franskmenn midt på 60-tallet. Noen hadde hørt om Norge og trodde det var Sveriges hovedstad. Akkurat det gjorde ikke mitt norske mindreverdigheitskompleks mindre. Noen få franskmenn reagerte imidlertid annerledes og fikk tårer i øynene

når de hørte at jeg var fra Norge. Det var franskmenn som hadde deltatt i kampene ved Narvik i 1940. I 1965-66 var det fortsatt krigsinvalider fra annen verdenskrig å se i gatebildet i en del franske byer. De spedde på pensjonen med å tigge. Og når jeg gav dem noen francs og fortalte at jeg kom fra Norge, fikk jeg av og til høre om deres heroiske innsats ved Narvik, men aller mest om hvor glad de var blitt i Norge og nordmenn til tross for at deres innsats der hadde gjort dem til krøplinger for livet.

I mange år var forresten adressen til den norske ambassaden i Paris «Place de Narvik». Det var god Norgesreklame i Frankrike.

Fra midten av 80-tallet har Utenriksdepartementet med noe ujevne mellomrom tatt initiativet til markedsundersøkelser for å se på Norges omdømme i utlandet. Den første av disse undersøkelsene ble foretatt av International Research Associates (INRA) i 1986. Et representativt utvalg av befolkningen i seks europeiske land (Belgia, Vest-Tyskland, Frankrike, Storbritannia, Italia og Norge), samt USA ble stilt en rekke spørsmål om karakteristiske trekk ved hvert enkelt av de deltakende land. I konklusjonen fra den undersøkelsen heter det:

«Norge generelt anses som et profilløst land uten særlige sterke eller svake sider, og som få tenker på eller har et forhold til. Det ser for øvrig ikke ut til å være noe annet land i Europa som har så stor avstand mellom selvbilde og fremmedbilde som Norge.»

Senere undersøkelser tyder på at Norge er satt noe mer på kartet, men uten at landet fremstår med en klar profil. Når folk vet noe om Norge, synes det positivt, men vagt. En Norgesprofilering vil derfor ikke måtte snu holdninger, men snarere skape holdninger og engasjement, og gi Norge et attraktivt ansikt utad.

Utenriksdepartementet er levende opptatt av Norgesbildet for tiden. Det studeres både innen- og utenfor huset og var en av hovedsakene på årets stasjonssjefsmøte som fant sted for en måned siden. Forberedelsene til hundreårsmarkeringen av Norges selvstendighet i 2005 er en av foranledningene til at norske myndigheter ønsker å rette oppmerksomheten mot Norges omdømme. I et internt UD-notat fra oktober i fjor heter det: «Målsettingen for arbeidet med profilering av Norge i utlandet er å skape en positiv holdning til Norge, norsk samfunnsliv, næringsliv og kultur. Dette skal bidra til høyere anseelse for Norge i internasjonale fora, forståelse for norske politiske prioriteringer, styrket posisjon for norsk nærings- og kulturliv og for Norge som turistmål i utenlandske markeder». Selv om dette har vært studert og analysert flere ganger tidligere, er arbeidet med det som nå kalles «public diplomacy» (eller «dybdediplomati» eller «bredde-diplomati» i dårlige fornorskingsforsøk eller også «omdømme-

problematikken») mer systematisk enn tidligere. Statssekretær Thorhild Widvey har tatt dette arbeidet på alvor og engasjert seg sterkt i en dialog med næringslivet gjennom NHO.

Norgesbildet har å gjøre med relasjoner. Norge er et stykke land og et havområde, men Norge er først og fremst 4,5 millioner mennesker. Det er vi, nordmennene, som på godt og vondt skaper Norgesbildet. Selv om vi vel fortsatt bare er 14 personer per kvadratkilometer og slik sett er et av verdens mest grisgrendte land, skal det godt gjøres å dra til Norge uten å treffe noen av oss. For vår egen del mener vel vi nordmenn at det er et poeng ikke å treffe noen når vi er ute i naturen. Jeg har tilbagte mange somre på en hytte i Valdres. Når jeg skulle beskrive dens positive attributter, pleide jeg ofte å si at den ligger slik til at vi kan gå kilometer på kilometer innover i fjellet uten å treffe ett menneske. Og så regnet jeg med at folk skulle gispe og gi uttrykk for hvor heldig jeg var som hadde et slikt sted. Ikke minst tenkte jeg at indere og spanjoler som lever tett, ville misunne meg dette stedet. I stedet ble jeg alltid møtt med undring og spørsmål. Hva var poenget med å gå kilometervis uten å treffe mennesker?

Norge har vakker natur, og den er viktig når vi presenterer Norge. Men møtet med menneskene er det som skaper Norgesbildet. Det er også gjennom nordmenns gjøren og laden at utlendinger møter Norge og danner seg et bilde av landet vårt. Det er sjelden naturen presenteres uten i sammenheng med menneskelig aktivitet, enten det er utendørs konsert i en idyllisk skjærgård, fjellvandring fra hytte til hytte, fiske i Lofoten, reindrift på Finnmarksvidda eller oljevirkosmhet i Nordsjøen. Norge er og blir hva vi nordmenn gjør det til. Slik sett er landet ingen statisk størrelse. Vakker natur kan ikke bøte på negative holdninger hos innbyggerne. Vakker natur kan derimot være en flott ramme for positive møter med menneskene som bor og arbeider her.

Hva slags bilde har utlendinger av oss nordmenn og det landet vi bor i? Hva slags bilde ønsker vi at de skal ha og hvordan kan vi få de to størrelsene til å bli sammenfallende? Som nevnt kan det virke som de fleste utlendinger har et relativt diffust bilde av Norge og at vi nordmenn ikke helt forstår at vi ikke er så kjent og aktet som vi innbiller oss.

Mark Leonard fra The Foreign Policy Centre i London har på oppdrag fra Utenriksdepartementet arbeidet med Norgesprofilering og omdømmeproblematikk i de to siste årene. I en rapport om Norgesbildet som Leonard og Andrew Small nylig la frem, sier de to forfatterne at Norges problem er at landet er usynlig. Flere land har satt igang tiltak for å endre utenverdenens inntrykk. Leonard og Small viser her til Storbritannia, Spania og Irland. Også Norge har som tidligere nevnt foretatt ulike undersøkelser av Norges

omdømme ute i verden. Jeg har tidligere referert til undersøkelsen som Norge foretok i 1986. Senere undersøkelser foretatt i 1989/90 og 2000 i sentrale europeiske land viser at det store flertall av europeere har ingen eller svært liten kjennskap til Norge. Det er fortsatt ikke noe negativt heftet ved oss, men heller ikke noe positivt, selv ikke etter undertegning av Oslo-avtalen i 1993 og Lillehammer OL i 1994. Alle tre undersøkelsene konkluderer med at få av dem som deltok i undersøkelsen, kan peke på noe som er "typisk norsk". Selv om Dagbladet i 1993 skrev at «Fred – det er Norge, det» og Gro hevdet at det «er typisk norsk å være god», synes det ikke som så mange utenfor våre egne grenser har oppfattet dette. Det er bakgrunnen for Utenriksdepartementets initiativ med sikte på å gjøre Norge bedre kjent.

Som utenriksminister tok jeg i 1999 initiativet til den såkalte Rudeng-rapporten («Oppbrudd og fornyelse. Norsk utenrikskulturell politikk 2001-2005») hvor vi bad Erik Rudeng, som da var direktør på Norsk Folkemuseum, sammen med professor Trond Berg Eriksen og billedkunstner Kari Dyrdal om å se på kulturens plass i norsk utenrikspolitikk. I rapporten skriver gruppen bl.a.: «(Norge) må på nye måter intensivere sin kontakt med omverdenen og langt mer aktivt orientere statsapparatet og det sivile samfunn mot de ressursmulighetene transnasjonal samhandling byr på. Kulturforbindelsene og den offentlige tilretteleggingen av en samlet Norgesinformasjon og kommunikasjonsstrategi blir i dette perspektivet et sentralt nasjonalt statlig anliggende».

De to siste års samarbeid med The Foreign Policy Centre i London har resultert i to rapporter, en mer generell om «Public Diplomacy» hvor Norge bare er ett av flere studieområder og en rapport som kom på forsommeren i år med tittelen «Norwegian Public Diplomacy». Mark Leonard og Andrew Small, som har ført rapporten i pennen, definerer norsk «public diplomacy» slik:

«-to understand, inform, influence and build relationships with foreign public and civil society in order to create a positive environment for the fulfillment of Norwegian political and economic objectives».

Noe av det som skiller dette nye, folkelige diplomatiske initiativet fra de mer tradisjonelle arbeidsformer innen diplomatiet, er aktører og målgrupper. Vi innses i dag i større grad enn tidligere at bredden i kontaktene på tvers av landegrensene er viktig, både for sender og mottager. Nettverksbygging er blitt noe mer enn et moteord, det er blitt et arbeidsredskap.

Det er mange år siden vi nordmenn begynte å søke ut i verden. Våre første kontakter kan vel imidlertid neppe kalles nettverksbygging. Men kjente ble vi, om enn med nokså negativt fortegn. Det var ikke uten grunn det kristne Europa på 1000-tallet føyde en ny

bønn inn i Allehelgenslitaniet: «A furore normanorum libera nos Dominum» – Fri oss, Herre, fra normannernes raseri.

Da jeg som ung diplomat i Madrid besøkte de nordlige delene av Spania, la jeg merke til at restene etter de gamle bosetningene ikke lå nede ved stranden som vendte ut mot Biscaya-bukten, men høyt oppe i dalsidene. På spørsmål til guiden hvorfor husene ikke lå nede ved strandkanten, så hun megetsigende på meg og svarte med ettertrykk: «Por causa de uestedes», på grunn av dere. Det var vikingenes skyld. Etter et par herjinger av hordene fra nord, hadde folk lært at skulle de ha noen som helst sjanse til å forsvare seg, måtte de legge husene sine et godt stykke opp i åssidene. Fortsatt i dag, tusen år senere, ble jeg assosiert med mine barbariske forfedre. Norge og nordmenn var fortsatt forbundet med herjinger og død, og det i en del av Spania som ikke har vært utsatt for moderne norske solhungrige horders overgrep som rett nok er noe mykere i formen enn forfedrenes, men ikke mindre påtrengende.

Heldigvis er vikingenes herjinger i dag historie. Dessuten er vel en del historikere ikke fullt så negative til vikingtoktene som man var tidligere. Dermed kan historien faktisk brukes som Norgesreklame en del steder i verden, som for eksempel USA. Med 5 – 6 millioner amerikanere av norsk herkomst står vikingene høyt i kurs. Etter hvert er det også akseptert at vikingene kom til Amerika 500 år før Columbus. Dette har gitt Norge og de andre nordiske land en mulighet til å bruke vikingenes historie i en presentasjon av Norden. Gjennom en bredt anlagt utstilling som har turnert USA og med besøk av de nordiske statsoverhoder til ulike åpningsarrangement, har vi gjort mange amerikanere kjent med vår spennende fortid, en storhetstid for Norden. Dette er ikke uten betydning for å sette Norge og Norden på kartet.

Vi skal ta vare på vår historie. Den gir oss røtter og identitet. Jeg har nettopp besøkt det norske Amerika hvor etterkommere etter norske innvandrere virkelig vet å ta vare på historie og tradisjon fra «gamlelandet». En nasjon kan imidlertid ikke bli et museum. Hvis historien blir en flukt fra de dagsaktuelle utfordringer vi står overfor, kan historien bli både en hemske for utvikling og gi næring til konflikt. I den tiden jeg arbeidet på Balkan, ikke minst i min kontakt med serberne, tenkte jeg ofte på Norge på 20- og 30-tallet. Milosevic' arbeid med å skape et Stor-Serbia gav gjenklang hos mange serbere som opplevde at dagens situasjon ikke gav mange muligheter for å hevde seg og som stadig vekk henviste til 1389 da serberne tapte for tyrkerne i slaget på Kosovo-sletten, et slag og et årstall som symboliserer serbisk storhet til tross for nederlaget. På den tiden var Serbia en stormakt i det sørlige Europa. Mange serbere drømte om at Milosevic skulle bli en ny Stefan Dusjan, han som slo bysantinerne og underla seg Bulgaria, Makedonia, Albania

og det nordlige Hellas. Mange av dagens serbere føler at det eneste de har tilbake, er historien. Kanskje var Norges okkupasjon av Eirik Raudes land på Øst-Grønland i 1931 uttrykk for noe av det samme. Et Norge med økonomiske og sosiale problemer drømte seg tilbake til det gamle, norske vikingriket. Heldigvis var vi kloke nok til å akseptere at konflikten med Danmark ble avgjort av den internasjonale domstolen i Haag. Men vår holdning den gang var antagelig noe av den samme man finner hos folk som føler seg ydmyket og ikke ser hvordan de i den aktuelle situasjon kan finne håp for fremtiden.

Dagens Norge befinner seg i en helt annen situasjon. Ifølge UNDP er vi verdens beste land å leve i. Selv om det kan diskuteres hvordan FN-organisasjonen er kommet frem til et slikt resultat, vil jeg i alle fall mene at regjeringen kan benytte rapporten som et argument overfor dem som klager mest. Vi lever i et land som gir oss muligheter og hvor de aller fleste av oss har håp for vår egen og våre barns fremtid. Vi kan hevde oss på andre måter og andre områder enn gjennom en aggressiv utenrikspolitikk. Vi har ikke behov for å skape utenrikspolitiske konflikter for å ta oppmerksomheten bort fra interne konflikter eller misere.

Dette er en viktig forutsetning for vårt «public diplomacy». Arbeidet med omdømmeproblematikken og presentasjonen av Norge i utlandet må være noe langt mer enn bare et reklametrick. I den tidligere omtalte rapporten «Norwegian Public Diplomacy» sier Leonard og Small at «a country's external reputation is usually a reflection of the internal perceptions of its citizens –». Og de fortsetter: «No attempt to project messages about Norway abroad will work unless they are based on stories that are understood and internalised by Norwegian citizens, companies and politicians –». Rapporten opererer med tre lag av identitet, hvor det innerste laget er verdiene i et samfunn. Deretter kommer aktivitetene eller «the positioning» og til slutt presentasjonen («the expressions of identity»). Enkelt sagt kan vi si at det ikke nytter å lage fine reklameplakater hvis varen ikke holder mål og selgerne ikke selv tror på det de fallbyr.

Troen på Norge var sterk hos dem som arbeidet for Norges selvstendighet fra Sverige på slutten av 1800-tallet. Stoltheten var stor, men inntrykket vi gav ikke alltid like positivt. «Självt tycker jag mycket om norrmännen trots sin indbilskhet och ohyfsade maner», sa Gustaf Frøding for mer enn 100 år siden.

Men en del nordmenn tok arbeidet med å vinne gehør for våre synspunkter hos de europeiske stormakter svært alvorlig. Fredrik Wedel Jarlsberg som var svensk-norsk sendemann i Madrid og Lisboa, skriver om dette i boken «1905. Kongevalget» som kom ut i 1946, etter hans død. I forbindelse med unionsoppløsningen pågikk

det en debatt om Norge skulle bli republikk eller monarki. Wedel Jarlsberg kjempet for monarki av rent utenrikspolitisk taktisk grunn. Etter en samtale han hadde med keiser Wilhelm under dennes besøk til Portugal våren 1905, skriver Wedel Jarlsberg: «Hvad baade keiseren og de fremmede gesandter angaaer syntes for øvrig det som laa dem mest paa hjerte at være at Norge, om unionen blev opløst, ikke skulde oprette en republik. Paa den tid var der jo keisere og konger i de fleste land, og selv om de var uenige om meget andet, stod de sammen naar det gjaldt at beskytte det monarkiske princip. - De som nu taler for at vi burde ha faat en republik, bør ikke glemme dette. Den isolerte position vort land befandt sig i efter unionsopløsningen, krævet at vi ved bevarelse av monarkiet og ved valget av en konge forsøkte at vinde sympati blant de for os viktigste av Europas magter. – Denne situation fattet man ikke helt klart i Norge, hvor folk paa den tid hadde litet kjendskap til utenrikspolitik. – Og dog var utlandet en avgjørende faktor for at Norge hurtig og værdig skulde indta sin plads i nationernes række.»

Wedel Jarlsberg arbeidet aktivt for å vinne gehør for Norges sak og kunne fortelle statsminister Michelsen at han med sikkerhet kunne fastslå at mange av hans kolleger hadde sendt hjem «sympatiske depecher». Wedel Jarlsberg hadde et realpolitisk syn på Norges situasjon i forbindelse med unionsopløsningen. Det gjaldt å skaffe seg allierte, og det handlet om å unngå å skape en situasjon hvor unionsopløsningen ble oppfattet som truende overfor stormaktene i Europa. Både Michelsen, Nansen og Wedel Jarlsberg var blant dem som med kløkt og engasjement sørget for å gi Norge et godt omdømme og slik førte den norske skute trygt gjennom et nokså urent farvann til selvstendighet. Norge fikk en plass på Europakartet (noe vi kan se ut til å miste i disse dager hvis man ser på den nye euro-mynten hvor Skandinavias vestligste punkt er Jämtland og Härjedalen).

USA var først ute med anerkjennelse av det nye selvstendige Norge. 30. oktober 1905 ble det etablert diplomatiske forbindelser mellom de to land. Deretter fulgte på rekke og rad de andre større og mindre land. Norge var akseptert som en stat på lik linje med andre takket være tro på egne verdier og godt diplomatisk håndverk.

Annen verdenskrig satte Norge pånytt på prøve. Tre ord fra president Franklin D. Roosevelts tale 16. september 1942 liker vi i Norge å sitere. «Look to Norway,» sa presidenten da den amerikanske stat gav Norge den første av syv undervannsjagere. Undervannsjageren fikk navnet «Haakon VII» og gudmor var kronprinsesse Märtha. Det var slett ikke bare storpolitikk som var årsaken til at president Roosevelt fremhevet Norge. Kronprins Olav

og kronprinsesse Märtha hadde foretatt en lengre rundreise i USA i 1939. Til forfatteren Arvid Møller forteller kong Olav bl.a.: «Da vi møtte president Roosevelt under vår store Amerika-reise i 1939, oppstod det umiddelbart en nær kontakt og et varmt vennskap mellom oss og det amerikanske presidentparet». Under dette besøket hadde president Roosevelt invitert dem til å komme til Amerika hvis det skulle bli behov. Krigen truet allerede i horisonten. Som kjent flyktet kronprinsesse Märtha med sine tre barn til USA sommeren 1940. Der var hun og barna en tid Roosevelts gjester både i hans sommerhus Hyde Park i staten New York og i Det Hvite Hus. Men også etter at Kronprinsessen flyttet inn i eget hus i utkanten av Washington, fortsatte kontakten med det amerikanske presidentparet. I boken «Kronprinsesse Märtha. Hustru-mor-medmenneske» skriver Arvid Møller: «Da kronprinsesse Märtha og barna var kommet i orden i det nye huset ved den amerikanske hovedstaden, kastet Kronprinsessen seg ut i en rekke aktiviteter. Alt hun nå gjorde, hadde som mål å hjelpe nordmenn som oppholdt seg som flyktninger i Amerika. Dessuten arbeidet hun utrettelig for å gjøre det hun maktet for å fremme Norges sak på det nord-amerikanske kontinent og i verdensopinionen».

For Wedel Jarlsberg, Christian Michelsen og Kronprinsesse Märtha var det Norges fremtid som stod på spill. Norges omdømme ble endel av kampen for selvstendighet og frihet. Nå, snart hundre år etter 1905 og snart 60 år etter annen verdenskrig, er det fortsatt viktig for Norge å opprettholde et godt og troverdig omdømme internasjonalt. Det er snakk om politisk troverdighet i internasjonale organisasjoner hvor vi deltar. Men det er også snakk om økonomi. Vår eksport av varer og tjenester er avhengig av at Norge er et land som inngir tillit.

Som tidligere omtalt er forfatterne Leonard og Small opptatt av verdienes eller historienes betydning for omdømmet. De opererer som nevnt, med tre nivåer eller ringer, hvor presentasjonen er den siste eller ytterste.

Og de samme forskerne fortsetter: «The temptation is usually to start with the outer ring – designing new logos, commissioning advertising campaigns or rebranding the flag – but this is liable to be rootless and superficial. Successful countries will begin with the ring at the centre in order to agree on a compelling story that is understood and shared by all stakeholders».

Dette hadde Wedel Jarlsberg og mange av de andre landsfedrene fra 1905 forstått. I Leonards og Smalls begrepsverden er det den innerste av de tre «identitetslagene», nemlig verdiene eller «historiene» som blir vektlagt. Jeg tror vi kan slå fast ganske raskt at innpakning og presentasjon, eller «positioning» og «expression», for å bruke Leonards og Smalls ord, ikke hjelper, hvis det ikke er en

kjerne av verdier og holdninger som gir gjenklang hos mottageren og fører til respekt. Men disse verdiene og historiene må også være integrert hos avsenderne, i dette tilfellet oss nordmenn.

La oss igjen gå noe tilbake i historien.

På midten av 1800-tallet så man en sterk fremvekst av misjonsorganisasjoner i Norge. Deres engasjement var sterkt og en rekke norske bondesønner og senere døtre dro til Afrika og Asia som misjonærer. Deres mål var ikke å fremme Norges-sak, men Gudsrikets. Men samtidig som de preket om Himmelkongen, var de seg også etter hvert sterkt bevisst hvor de hørte hjemme her på jorden og hvilken jordisk konge de representerte. Det er ingen tvil om at de bragte videre mange norske verdier. I dag er vi ikke sikre på at det alltid var riktig, men Norge ble et kjent land mange steder i Afrika og Asia. Jeg har møtt en gassisk senator som med stolthet fortalte at han regnet seg som «norsk» selv om alle fysiognomiske trekk tydet på at han var helt og holdent gasser. Men han var døpt og konfirmert og viet av norske misjonærer, hadde gått på norsk misjonsskole og vokst opp i Rue Stavanger i Antsirabe som ble grunnlagt av norske misjonærer i 1870.

Det var også fascinerende å møte santaler i India som takket være fengselsfuglen Lars Skrefsrud fra Lillehammer, som kom til India i 1863, hadde fått skriftspråk og grammatikk, og dermed også identitet og verdighet, og høre dem forsvare fortsatt bruk av latinske bokstaver i forbindelse med at myndighetene på slutten av 1970-tallet ønsket å bytte ut det latinske alfabetet og innføre devnagari-alfabetet som brukes av nord-indiske språk, også for santalene. Bokstaver gitt dem av Gud, kunne ikke indiske myndigheter forandre, var deres argument. «Gud» var i dette tilfellet den norske misjonæren Lars Skrefsrud. Santalene bruker fortsatt latinske bokstaver, og Norge og norske bygder er kjente og kjære steder i det indre av Bihar den dag i dag, lenge etter at de norske misjonærene har måttet forlate India.

Den radikale arbeiderbevegelsen som oppstod på slutten av 1800-tallet, hadde lite til felles med den pietistiske legmannsbevegelsen som misjonærene sognet til. Men en ting kjennetegnet dem begge: de så lenger enn sin egen nesetipp. Begge bevegelsene var opptatt av solidaritet og internasjonalt engasjement.

Norges engasjement for utviklingshjelp må sees som et resultat av at disse to bevegelsene har hatt en politisk synergieffekt. Internasjonal solidaritet og ansvar har vært fremtredende i det norske politiske miljøet. For 20 år siden hadde jeg anti-apartheid arbeidet som virkefelt i Utenriksdepartementet. Det var interessant å se hvor bred støtte det var for dette arbeidet i Stortinget og hvor avgjørende Stortingets holdning var for ulike regjeringers håndtering av sine forbindelser med Sør-Afrika og støtten til anti-

apatheid bevegelsen. Kampen mot apartheid var en innenriks-politisk sak i Norge hvor Mellomkirkelig Råd og LO var de to viktigste aktørene og dermed samlet brede grupper bak sine krav til myndighetene. Dette gav troverdighet til Norges engasjement ute.

I dag er det ikke mange pietister igjen, og arbeiderbevegelsen er heller ikke så sterk som den en gang var. Fortsatt ligger imidlertid Norge på topp blant givernasjonene med nær opp til 1% av BNP til utviklingshjelp. Med få unntak vil det være politisk vanskelig å foreta en dramatisk nedbygging av norsk bistandsinnsats. Ikke bare er bistanden i seg selv blitt en norsk «merkevare», men den har også vært med på å legge grunnlaget for det som historikeren Rolf Tamnes kaller den norske «engasjementspolitikken».

Liland og Alsaker Kjerland skriver: «Et vedvarende trekk ved norsk utenrikspolitikk har vært en sterk misjonsiver og et påtrengende ønske om å være «pådriver» og et eksempel..... Misjonsiveren og ønsket om å være pådriver slo særlig sterkt ut i 1990-årene.»

Selv om undersøkelser foretatt om Norges omdømme helt frem til 2000, som tidligere omtalt, tyder på at den jevne mann og kvinne i Europa fortsatt ikke forbinder noe spesielt med Norge, har jeg selv erfart som utenriksminister at mine kolleger både kjente til og var interessert i Norges engasjement i Midt-Østen, på Sri Lanka, i Guatemala, på Haiti og andre steder. Dette er aktiviteter som tok seg opp fra begynnelsen av 1990-tallet. Men de fleste av disse aktivitetene er tuftet på norsk bistandsengasjement, og slik sett står de i en tradisjon med røtter mye lenger tilbake. Det er viktig å se norsk engasjement for fred, demokrati og menneskerettigheter i et mer langsiktig perspektiv hvor den ideologiske og historiske arven er vesentlig.

Utenriksdepartementets engasjement i konflikter langt ute i verden er fra tid til annen blitt møtt med kritikk i den hjemlige opinion. Jeg møtte det i min tid som utenriksminister også i Stortinget. I et noe mer langsiktig perspektiv er det derfor interessant å se at alle norske regjeringer har lagt seg på den samme linjen med noe ulike nyanser. Vårt internasjonale engasjement er forankret i verdier som Norge ønsker å stå for. Samtidig er engasjementet også et resultat av realpolitiske vurderinger. Enten vi er engasjert på Balkan, i Afrika, Asia eller Sør-Amerika, ligger det under et ønske om å hindre destabiliserende aktiviteter i verden. En stabil verden er viktig for Norge både på det politiske og økonomiske området. Våre utgifter til utviklingsbistand blir derfor utgifter til inntekts ervervelse, som det heter. Men også vårt engasjement på freds- og forhandlingsfronten må sees i dette perspektivet. Vi er med på å bygge en stabil verden, samtidig som vi spiller en utenrikspolitisk rolle langt utover det vår størrelse og plassering skulle tilsi. Dette gjør oss

interessante i de store hovedstedene og kan utnyttes til Norges beste.

Det er også et aktivum for Norge at det er så bred politisk enighet om norsk utenrikspolitikk. Ikke minst har dette vært av betydning de senere år med mindretallsregjeringer. Vi er til å stole på. Norges deltagelse i Schengen avtalen står ved lag, selv om jeg undertegnet den som representant for en mindretallsregjering. Det er avgjørende for Norges omdømme og har vært positivt for Norges plass i verden.

Sovjetunionens fall og avslutningen på den kalde krigen har endret forholdet mellom USA og Europa. Denne forelesningen skal ikke handle om det. Men den endrede strategiske situasjonen i verden får også konsekvenser for Norge. USA trenger ikke lenger Europa som buffer mot et ekspansivt Sovjetunionen. Mens Norge tidligere kunne påberope seg en plassering av geopolitisk betydning for USA, er situasjonen i dag helt forandret. Norge er ikke så interessant for USA som landet var under den kalde krigen. Norge er heller ikke medlem av EU og har av den grunn ikke automatisk deltagelse i sammenhenger hvor EU-lederne møtes.

I lys av den nye geopolitiske situasjonen vi befinner oss i, er det av betydning for Norge å finne områder hvor vi kan være av interesse for USA og de større europeiske land. Vårt freds- og forsoningsengasjement har vært og er et slikt område.

Selv om Norge har hatt et godt navn og rykte som bistandsgiver i den tredje verden, har ikke vår generøse bistandspolitikk og vårt fredsengasjement, automatisk gitt oss et positivt omdømme i Europa. I europeisk sammenheng kan nok Kristin Clemet ha rett i at mange har oppfattet Norge som «liten, rik og ekkel» slik hun skrev i en artikkel mens hun fortsatt var NHO-direktør. I samtaler med europeiske utenriksministerkolleger ble jeg ofte møtt med anklager om at grunnen til at Norge ikke var medlem av EU, utelukkende skyldtes grådighet og gjerrighet. Vi satt på våre oljepenger og ville ikke dele med resten av Europa, ble det hevdet. Det hjalp forhåpentligvis noe å forklare at bakgrunnen for nordmenns nei til EU var langt mer komplisert og kunne ikke bare sees på som utslag av et ønske om ikke å dele med noen.

Hvis vi oppfattes som internasjonalt ansvarlige og viser vilje til å bidra i de internasjonale konfliktområder, er det min erfaring at vi også kan ivareta våre nasjonale interesser bedre. Det var ikke lett å ta opp problemer med straffetoll på laks med mine europeiske kolleger. Men hvis vi først hadde drøftet Midt-Østen eller OSSE, og vist vårt engasjement i disse spørsmålene, falt det lettere å ta opp nasjonale spørsmål, og det var også større muligheter for å få forståelse for norsk syn også når det gjaldt landbruks- og fiskerispørsmål som var vanskelige for Norge.

For Norge som eksportør og som turistland er det et problem at vi er lite kjent hos den jevne mann og kvinne i Europa. For Norges plass i det internasjonale samfunn og for våre muligheter til å få gjennomslag for norske synspunkter, er det imidlertid viktig at i alle fall de politiske beslutningstagere kjenner og respekterer Norge. Norges navn som fredsmegler står sterkt mange steder. Selv om fred bør være noe mer enn en nisje, kan man si at Norge har funnet en nisje for sin diplomatiske virksomhet ved å spille rollen som tilrettelegger og megler i en rekke konflikter rundt om i verden.

Hva er grunnen til at Norge har fått en slik meglerrolle og etterspørres i stadig nye konfliktområder? Etter min mening er det en rekke forhold som teller med. Noen er generelle, knyttet til Norge, vår historie og politikk. Andre er mer knyttet til personligheter. Jeg tror enkeltmennesket ikke kan overvurderes i denne sammenheng heller. Norge er nordmenn. Vi har hatt og har nordmenn som har vunnet tillit.

Vår tradisjonelle bistandspolitikk har i utgangspunktet gitt oss et godt navn i mange av disse landene. Samtidig er Norge et lite land uten stormaktsinteresser og uten noen fortid som kolonimakt. Selv med Norges NATO-medlemskap er vi blitt oppfattet som nøytrale mange steder i verden. Man skal heller ikke se bort fra at Norges vertskap for Nobels Fredspris har gitt oss et omdømme som en pådriver for fred. Alle disse forhold tror jeg har spilt inn når regjeringer og geriljagrupeer sammen har henvendt seg til Norge med anmodning om hjelp til å finne løsninger på væpnede konflikter.

Den konflikten Norges navn er sterkest knyttet til, er Midt-Østen. Oslo-avtalen er fortsatt et begrep selv om avtalen i disse dager ikke er spesielt populær eller effektiv. Flere års kontakt og arbeid lå bak avtalen. Norge har tradisjonelt hatt et godt forhold til Israel. Arbeiderpartiet la vekt på å etablere et forhold også til PLO og Yasser Arafat. Disse kontaktene fant sted i det stille. Nettopp fordi vi ikke brukte kontaktene og virksomheten til nasjonal publisitet, vant vi tillit hos partene. Man regnet også som sikkert at vi ikke hadde noen skjult dagsorden for vårt engasjement. Både i Midt-Østen og andre steder i verden har man vært forundret over det norske engasjementet siden det er vanskelig å se en direkte egeninteresse for Norge. Men man har aldri mistenkt Norge for å ville oppnå noe annet enn det som åpent har vært sagt, nemlig fred.

Da FAFO og Terje Rød Larsen i 1990 satte i gang sin levekårsundersøkelse blant palestinerne, hadde flere utenriksministre lagt grunnen for at Norge kunne gå inn som tilrettelegger for samtaler mellom Israel og PLO. Vi nordmenn er vanligvis mer kjent for skippertak enn langsiktig og utholdende innsats. Vi vil gjerne se raske resultater enten det er i utenrikspolitikk eller

eksport. I 1993, da Oslo-avtalen ble undertegnet, fikk vi betalt for vår utholdenhet. Vilje til oppfølging, engasjement og dyktig håndverk er alle elementer som var avgjørende for resultatet. Den viljen er det dessverre fortsatt stort behov for i området.

Da jeg selv var engasjert på Balkan i 1993, fikk jeg en klar forståelse av at omdømmet, det bildet man har av et land i utenverdenen, er noe som bygges opp – eller rives ned – og forblir i menneskers bevissthet over år. Jeg forhandlet den gang mellom Kroatias regjering og lederne for den såkalte Krajina-republikken, en serbisk utbryterrepublikk med hovedstad i byen Knin. Jeg fløy i skytteltrafikk mellom Zagreb og Knin og følte vel ikke at jeg kom lenger enn til å kunne si at så lenge samtaler og forhandlinger pågikk, var det færre militæraksjoner og dermed færre tap av menneskeliv på begge sider. Det opplevdes etter hvert som en seier i seg selv. Jeg representerte FN, mens jeg hadde en tysk kollega som representerte EU i det som ble kalt «The International Conference on the Former Yugoslavia». Thorvald Stoltenberg og Lord Owen var ledere for konferansen, og jeg var viseformann et halvt års tid.

Min første oppgave våren 1993 var å forhandle inn igjen min tyske kollega etter at serberne hadde sagt at en tysk megler var helt uakseptabelt i lys av annen verdenskrig og det kroatisk, tyskvennlige USTASHA-regimet under annen verdenskrig som var ansvarlig for en rekke overgrep mot den serbiske befolkningen i Kroatia. Som nordmann hadde jeg ikke noe problem, men ble akseptert av serberne fra første øyeblikk under henvisning til det nære vennskapet som utviklet seg mellom serbiske krigsfanger i Norge og nordmenn som hjalp dem under annen verdenskrig. Jeg fikk stadig høre historier om hvor nær serberne følte seg nordmenn. Dette kunne jeg dra nytte av 50 år etter at historiene fant sted. Det fortalte meg mye om betydningen av våre holdninger, og de langsiktige konsekvenser de får – både på godt og vondt.

Men selv om serberne i utgangspunktet var vennlig stemt overfor Norge og nordmenn, kjente de ikke meg. Derfor fikk jeg beskjed om at serbernes etterretningstjeneste hadde foretatt undersøkelser for å finne ut hvem jeg var og om jeg var til å stole på. De ville vite om jeg var «en god forhandler eller en ærlig mann,» ble det sagt. På mitt spørsmål om hva som var blitt resultatet av undersøkelsen, fikk jeg til svar: «Vi fant ut at du er en ærlig mann». Nå håper jeg ikke det nødvendigvis er et motsetningsforhold mellom det å være en god diplomat og det å være ærlig. Men i min situasjon der og da, var erkjennelsen av at jeg var til å stole på helt avgjørende for mitt videre arbeid.

Denne lille historien illustrerer mer enn bare betydningen av at jeg var ærlig og ble oppfattet slik i en konkret situasjon. Tillit er

avgjørende i utenrikspolitik, som det er i forretningslivet. Igjen er vi tilbake til Leonards og Smalls innerste sirkel som handler om verdier. Disse verdiene er grunnlaget for Norges anseelse internasjonalt.

Ærlighet er også en motpol til opportunisme. Da statsminister Bondevik i mai i år møtte president Bush i Det hvite hus, var det en viss usikkerhet om hvordan Bush ville kommentere det faktum at Norge ikke hadde funnet å kunne støtte USA i angrepet på Irak. Møtet forløp uten vansker til tross for uenigheten. Noe av grunnen var å finne i Bush' ord om at han ikke oppfattet Norge som opportunistisk. Vi hadde prinsipper og tradisjoner som vi stod fast ved. Vår holdning til FN og vårt syn på viktigheten av å ha et FN-mandat for internasjonale, væpnede aksjoner, var kjent. Det aksepterte presidenten, selv om han i utgangspunktet hadde ønsket en annen norsk holdning.

Men prinsipper er ikke nok. For Europas oppfatning av oss har det vært viktig at Norge har deltatt i gjenoppbyggingen på Balkan. Det er også av stor betydning for vår anseelse i Europa at vi tar vår del av omkostningene når EU nå skal integrere de tidligere kommunistlandene i Sentral- og Øst-Europa, fordi denne prosessen også er med på å sikre vår egen stabilitet.

På samme måte har man i USA vurdert Norges innsats i kampen mot terrorismen etter 11. september 2001. Det faktum at vi deltok med mannskap og materiell i overvåkingen av luftrummet over USA, at vi har deltatt aktivt i «Operation Enduring Freedom» gjennom å sende spesialstyrker og fly til Afghanistan, er blitt lagt merke til og satt pris på. Det forventes at et så rikt land som Norge påtar seg et internasjonalt engasjement.

I dag er Norge engasjert i mange konflikter rundt om i verden. Vi står sentralt i konflikten mellom tamiler og singhalesere på Sri Lanka og mellom kristne og muslimer i Sudan. Vi har fortsatt et visst engasjement på Afrikas Horn. Vi er engasjert i Haiti og konflikten mellom Haiti og Den dominikanske republikk. Vi spilte en betydelig rolle i å tilrettelegge for en avtale mellom regjeringen og geriljaen i Guatemala.

I rapporten til Leonard og Small heter det (side 44): «Peace is an essential door opener for political influence. State Secretary Vidar Helgesen expresses this very forcefully: Norway's peace work «provides opportunities – access to key people in Washington, London and Brussels...a Norwegian deputy foreign minister would never otherwise be in a position to meet the number two at the US State Department five times in one year». Her er vi ved det Leonard og Small kaller «Developing a Positioning», nemlig hva Norge skal vektlegge i sin selvpresentasjon. Ifølge de to forfatterne er det presentasjonen som «humanitær stormakt» (jeg forstår at man i

Utenriksdepartementet prøver å finne et alternativ begrep) og nærheten til naturen som gir Norge best omdømme internasjonalt. Naturen er der så å si fra «naturens» egen hånd. Vi kan gjøre en menneskelig innsats for å bevare den, og mennesker kan også ødelegge den, men i utgangspunktet er den der. Men når det gjelder vår humanitære innsats, er det helt og holdent snakk om hva hver enkelt av oss bidrar med.

Den årlige utdelingen av Nobels Fredspris gir Norge en tilbakevendende mulighet til å presentere seg som en fredsnasjon. Stort sett er det positivt. Av og til kan det være utfordrende å forklare representanter for mindre demokratiske land enn vårt eget, at norske myndigheter ikke har innflytelse på utvelgelsen. Da jeg var statssekretær i 1990, og Kina fryktet at representanter for de unge demonstrantene på Den Himmelske Freds plass skulle få fredsprisen, beskyldte den kinesiske ambassadør meg for å lyve da jeg sa at jeg ikke kunne influere på komiteens beslutning. Ambassadøren var meget oppbragt og utbrøt: «Men dette handler jo om våre bilaterale forbindelser. Regjeringen kan da ikke avstå fra å ha innflytelse på Norges forhold til Kina». I presentasjonen av Norge blir det derfor også viktig å gjøre klart hva det vil si at Norge er et demokrati og hvilke begrensninger dette representerer for myndighetsutøvelse.

Leonard og Small mener at den norske begrunnelsen for fredsengasjementet har vært for passiv. «The presentation is essentially orientated around the passive – Norway as a pacific country that is too small to threaten others, peaceful itself and geographically «far away» enough not to have any strategic interests in the countries in which it operates», det vil si alle de argumenter jeg har brukt så langt. Forfatterne mener at dette kan oppfattes naivt, samtidig som det representerer en undervurdering av Norges ekspertise og aktive engasjement. Denne presentasjonen av Norge settes i sammenheng med vårt andre budskap, nemlig «a country blessed with large oil and gas reserves and beautiful, empty landscapes – advantages that are «just there» without any meaningful human involvement». I begge tilfelle utfordres vi til en mer dynamisk presentasjon av det vi faktisk har og er: «active people, hard-headedness and modernity». Leonard og Small lanserer begrepet «Active Peace».

Jeg er ikke sikker på om jeg er enig i at understrekningen av at Norge er et lite land er naivt. Det er faktisk sant, og i visse situasjoner, som jeg har redegjort for, kan det også være en fordel. Jeg er derimot enig med Leonard og Small når de gir honnør til Norge for myndighetenes vilje til å ta raske beslutninger og evne til å vise fleksibilitet. I forhold til f.eks. EUs nokså tungroddede apparat har jeg ofte opplevd at Norge var mye raskere ute med beslutninger

og implementering enn EU maktet og slik sett ble en interessant og troverdig partner.

Vi har snakket mye om verdier og holdninger. Hvordan skal vi presentere disse verdiene og holdningene?

Når vi snakker om verdier, vil vi måtte skille mellom «kjerneverdier», dvs det vi er og har vært, og «aspirasjonsverdier» som handler om hva vi ønsker å være, sa filosofen Einar Øverenget på årets stasjonssjefsmøte i UD. Øverenget viste til at han ofte i sitt arbeid med bedrifter fikk beskjed om at bedriften ønsket å fremstå som ærlig. For å sitere foredragsholderen: «Den beste måten å fremstå som ærlig på, er å være ærlig. Ellers blir det ikke troverdig».

Dermed blir det en sammenheng mellom innhold og innpakning. Innpakningspapiret må gjenspeile innholdet.

Det å finne frem til en presentasjon av Norge som når lenger ut enn det som har vært tilfellet til nå og som samtidig er vederheftig og troverdig, er norske myndigheters utfordring. «Norge» er noe mer enn en merkevare. Norge er en stat som fører en politikk, og som sådan må det være noe forutsigbart over Norge. Det er viktig at «verden» vet hva Norge står for internasjonalt. Men samtidig er Norge en nasjon, etterhvert en heterogen nasjon, med folk av ulik etnisk opphav, med ulik religiøs og kulturell tilhørighet. Et heterogent Norge bør i utgangspunktet kunne gi positive ringvirkninger også for næringslivet og kulturlivet. Men dagens pluralisme kan samtidig komme i konflikt med ønsket om identitet og gjenkjennelighet. Hva er det som er «typisk norsk» idag?

Troverdighet var også gjennomgangstema for statssekretær Thorhild Widvey i hennes presentasjon på årets stasjonssjefsmøte. Begeistringen for det fine gavepapiret vil forta seg fort, hvis innholdet av pakken ikke faller i smak eller holder hva giveren lovet. Dette er også næringslivets utfordring. I 2001 holdt NHO og Norges Turistråd en konferanse med temaet «Norges omdømme: Hemmer eller fremmer det norsk næringsliv?» Jeg har idag konsentrert meg om det jeg mener er viktig for at Norge skal få et godt omdømme. Norges gode omdømme legger grunnlaget for næringslivets muligheter for å presentere seg. Men også her må innhold og innpakning samsvare. Og på samme måte som Norges generelle omdømme virker inn på oppfatningen av norske produkter, virker næringslivets omdømme tilbake på oppfatningen av Norge.

La meg bare nevne ett selvopplevd eksempel: Rundt 1980 viste det seg at flere av klippfiskforsendelsene til Spania bestod av fisk av såkalt «Afrika-kvalitet». Kvaliteten falt absolutt ikke i smak i Spania, spesielt ettersom prisen ikke reflekterte kvaliteten. Det tok ikke mange forsendelsene før det gav seg utslag på eksportstatistikken. Alle klippfiskeeksportørene fikk selvsagt proble-

mer med sine leveranser selv om slett ikke alle hadde sendt «feil» kvalitet. Men konsekvensene gikk langt ut over bare klippfiskmarkedet. Norges omdømme stod på spill.

Da er vi tilbake der vi startet. Norge er unektelig et lite land i verden. Det setter begrensninger, men det gir også muligheter. Norge er, som tidligere påpekt, alle vi som sitter her og noe over fire millioner andre. Det er vårt ansvar å sørge for at Norge har et godt omdømme ute. Myndighetene kan legge til rette for en mer dynamisk presentasjon av Norge og hva landet har å by på både som kulturnasjon, turistnasjon og industrinasjon. Det vet jeg Utenriksdepartementet idag er travelt opptatt med, bl. a. i samarbeid med NHO og andre representanter for norsk næringsliv. Her er det plass til mange.

TIDLIGERE KRISTOFER LEHMKUHL FORELESNINGER:

- 1958 *Sjur Lindebrække*: Kapitalbehov, kredittrestriksjoner og forretningsbankenes utlånspolitikk med forord av rektor, professor Rolf Waaler og en biografi over Kristofer Lehmkühl av prof. dr. Anton Mohr.
- 1959 *O.T. Jarlsby*: Perspektiver og problemer i papirindustrien.
- 1960 *Frithjof Bettum*: Hvalfangstens utvikling og dens hovedproblem i dag.
- 1961 *Fredrik Vogt*: Vannkraftens plass i vår økonomi.
- 1962 *Harald Throne-Holst*: Aktuelle problemer i forbindelse med omsetning av næringsmidler.
- 1963 *S. Walter Rostoft*: Samarbeidet mellom staten og næringslivet.
- 1964 *E. Wærenskjold*: Noen tanker om administrativ ledelse i dag og i morgen.
- 1965 *Erling D. Næss*: Tankfartens problemer og utsikter.
- 1966 *Aage W. Owe*: En industribedrift blir til. Erfaringer fra oppbyggingen av A/S Årdal og Sunndal Verk.
- 1967 *Rolf Østbye*: Strukturproblemer og industriforpliktelser.
- 1968 *O.R. Norland*: Bankenes rolle i det internasjonale penge- og kapitalmarked.
- 1969 *Arne Skaug*: Noen refleksjoner om norsk utenriksrepresentasjonsarbeide i utlandet for norsk næringsliv.
- 1970 *Nils Astrup*: Noen tanker om utviklingen i Norsk skipsfart og Norsk industri i 1970-årene.
- 1971 *Hilmar Reksten*: Noen ideer om konkurransevillje og risikomomenter under strukturendringene i norsk tankskipsfart.
- 1972 *Knut Getz Wold*: Norges Banks samarbeid med statsmaktene, bankene og utlandet.
- 1973 *Onar Onarheim*: Tanker omkring norsk verkstedsindustri. Perspektiver og forutsetninger for utvikling.
- 1974 *Knut Hagrup*: SAS og den internasjonale luftfart.
- 1975 *Kjell B. Langballe*: Kværnerkonsernet – oppbygging og egenart.
- 1976 *Oscar Strugstad*: Noen tanker om det private næringslivs rolle i overføringen av teknologi til utviklingslandene.
- 1977 *Johs. Mageli*: A/S Moelven Brug – Karakteristika og synspunkter.
- 1978 *Johan Melander*: Oversikt over Den norske Creditbank's organisasjon og virksomhet.
- 1979 *Finn Lied*: Statlig forretningsdrift.
- 1980 *Egil Abrahamsen*: Kreativitet, innovasjon og konkurransevne.
- 1981 *Toralv Maurstad*: Tanker om norsk teater og scenekunst.

- 1982 *Tor Halvorsen*: Inntektspolitikken sett med Landsorganisasjonens øyne.
- 1983 *Gerhard Heiberg* og *Jan Tore Odegard*: Internasjonalisering av norsk industri.
- 1984 *Aase Gudding Gresvig*: Kvinner og lederrollen.
- 1985 *Ragnar Halvorsen*: Lønnsomhetskrav – strategi for lønnsom vekst sett fra Dyno Industrier A.S's side.
- 1986 *Olav Thon*: Det personlige initiativ – status og muligheter i samfunnet i dag.
- 1987 *Egil Bakke*: Norsk konkurransepolitikk – i dag og i fremtiden.
- 1988 *Sjur Svabo*: Verdiskaping gjennom høyteknologisk nyetablering.
- 1989 *Trygve Hegnar*: Cruiseindustrien og Kloster Cruise.
- 1990 *Einar Førde*: NRK mellom marked og monopol.
- 1991 *Erik G. Braathen*: Norge sett fra luften. – Flytransport i en brytningstid.
- 1992 *Dag Børge Akerø*: Hva er TV 2, og hva bør vi bruke det til?
- 1993 *Svein Aaser*: Verdiskaping, sysselsetting og velferd. – Hvem tar ansvaret for fremtiden?
- 1994 *Fred. Olsen*: Hjernerevolusjonen og Norge.
- 1995 *Tormod Hermansen*: Fra enerett til mangfold – telemonopolene møter markedet.
- 1996 *Jannik Lindbæk*: Vekst og fattigdomsbekjempelse i utviklingslandene: IFC som instrument til varig selvhjelp.
- 1997 *Egil Myklebust*: Global organisasjonsutvikling med norsk utgangspunkt ... krevende balansegang.
- 1998 *Kristin Clemet*: Globaliseringen: Mulighet eller problem? Hvordan kan Norge møte globaliseringsutfordringene?
- 1999 *Kåre Valebrokk*: www.bufast.no – Er det mulig å globalisere Per Bufast?
- 2000 *Jens P. Heyerdahl d.y.*: Holdninger og bedriftskultur som konkurransefortrinn.
- 2001 *Gerd-Liv Valla*: Fagbevegelsen i et nytt århundre.
- 2002 *Olav Fjell*: Bærekraftig olje- og gassutvikling – selvmotsigelse eller realistisk ambisjon?

Satt med 9 pkt. Helvetica
Trykt på 150 g matt Kremfarget offsett
Omslaget 185 g grå satinert kartong